

OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

Magyar nyelvű online melléklet - Supplemento online in lingua ungherese

Ferrara, 2005. december 29. Csütörtök

© Dr. Bonanniné Tamás-Tarr Melinda

GONDOLATOK NÉHÁNY PÁLYÁZAT KAPCSÁN azaz Szakmai pályázatos rejtett diszkriminációk

Az «Új Könyvpiac» portálján, az «Ösztöndíjpályázat» témakörben egy fórumozó ezeket a gondolatokat vetette fel:

«Minek az alapján döntenek a pályázat eredmény(esség)éről, ha az illetőt, vagy munkáját nem is ismerik, vagy a döntés már előre eldöntött? Lehet, hogy a pályáztatás jó dolog, de az eredményhírdetése már nem, mert az esetleg rászoruló, és talán jól író jelentkező - ismertsége hiányában - kimarad belőle!»

Nem tudom, hogy mi szerint bírálják el, de feltételezem, hogy eldöntött már a hivatalos közzététel előtt! Az egész csak egy hamis színjáték.

Nekem itt van néhány gondolatom más jellegű pályázatokkal kapcsolatosan:

Az ELTE Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszéktől kb. két évvel ezelőtt kaptam meg az értesítést az általa meghirdetett irodalomtörténeti pályázat eredményéről, ahová három jelíges dolgozatot nyújtottam be: «Magasztos és alantas történelem», «Barokk Magyarországon: Gyöngyösi István (1629-1704), «A magyar Baudelaire (A költő és műfordító Tóth Árpád)». Főiskolai- egyetemi hallgatók, magyartanárok pályázhattak. Én - a többi paralel foglalkozásaim közül - ezen utóbbi minőségemben pályáztam.

Hangsúlyoznom kell, hogy a hazai irodalmi, kulturális, oktatási, egy szóval minden engem illető szakmai közvetlen vérkeringésből ki vagyok rekesztve, a nem jelentéktelen szakmai és szépirodalmi házikönyvtáramban fellelhető és a világhálón hozzáférhető szakirodalomból merítek és próbálok lépést tartani a szakmával. Természetesen ehhez jönnek a jelenlegi hazámtól távoli lakóhelyem - ahol immáron 22 éve élek - nyújtotta szakmai lehetőségek. A dolgozatokat tulajdonképpen az utolsó pillanatban állítottam össze, mert ugyancsak az utolsó pillanatban, véletlenszerűen szereztem tudomást a pályázatról, amelynek eredményeképpen az alábbiakat közölték - természetesen csak a lényegét idézem, a felesleges sallangot mellőzöm:-

«.....több mint 50 pályamű érkezett... ...az összpontszám alapján döntöttük el, melyek a nyertes pályázatok, ki részesül jutalomban.

Az írások színvonala meglehetősen ingadozó volt. Érkeztek ismeretterjesztő jellegű, vázlatos, kidolgozatlan szövegek, vitatható fogalomhasználattal, voltak nem irodalomtörténeti jellegű írások, de szép számmal íródtak világos szerkezetű, figyelemreméltó alaposággal készített, jelentős világirodalmi s elméleti képzettségről tanúskodó tanulmányok is.

A Bírálók döntése alapján az Ön pályázatai pénzjutalomban nem részesültek; pályázatainak bírálatát mellékelten megküldjük...»

A levélből kiderül, hogy a következő pontozási rendszer szerint két bíráló értékelt az egyes tanulmányokat: 1, 2, 3, 3+1.

Az alábbi véleményezést és pontokat kaptam, megjegyezvén, hogy a «Barokk Magyarországon...» tanulmányt bírálónak a kézírása küllemre egy analfabéta írásához hasonlít, amit még egy helyesírási hibával is fűszerez: "azomban" (Sic! Egyetemi oktató részéről!!!):

«1.)

A dolgozat címe: «Magasztos és alantas történelem»

A Bíráló véleménye: A dolgozat nem irodalomtörténeti jellegű. A Kádár-korszakról ad általánost jellemzést.

Pontszám: 1

(Megjegyzésem: episztolával, versekkel, irodalomtörténeti korhátért jellemző esszészemelvényekkel illusztrált, dokumentált dolgozat.)

2.)

A dolgozat címe: "Barokk Magyarországon: Gyöngyösi István (1629-1704)"

A Bíráló véleménye: A szöveg első fele 1976-ban készült "évfolyamdolgozat". A maga idejében bizonyára megérdemelte a dicséretet, mára azonban eljárt felette az idő. Erénye, hogy kritikusan szemléli a megelőző korszakok egyoldalú Gyöngyösi képeit, azonban* nem jut el szakmailag megalapozott, önálló koncepció kiértékeléséhez az életművet illetően. Zavaróak a dolgozat második felének szubjektív betétei. A szakirodalmi alapozás nem meggyőző. Formai levonások miatt is egy pont adható.

Pontszám: 1

[* N.B. Helyesen: azonban!]

3.)

A dolgozat címe: "A magyar Baudelaire (A költő és műfordító Tóth Árpád)"

A Bíráló véleménye: A kért terjedelmet messze meghaladó értekezés igen alapos áttekintést nyújt Tóth Á. pályájáról, az ismertetések közé több saját meglátást illesztve. A dolgozat szemlélete, módszere azonban kevésbé egy "új", mint inkább egy megszokott szerkesztésű irodalomtörténet lapjaira illene. Szembe kellene nézni Tóth Á. lírájának kanonikus visszaszorulásával (annak okaival), s az egyébként valóban kiemelkedő műfordítói tevékenységét is a fordítás korszerű elméleteiből és gyakorlatából kiindulva lenne tanácsos vizsgálni.

Pontszám: 2»

Amikor befejeztem a levél és a bírálat elolvasását önkéntelenül egy óriási, irónikus nevetés tört ki belőlem s azonnal számtalan kérdés halmozódott fel bennem. Egy hazai kollégámnak - aki természetesen nem kívülállóként szemlélheti az egyetemi berkekben zajló egy cseppet sem idillikus világot - az alábbiakat tartalmazó gondolatokat írtam - természetesen mellékelve a fentieket -, amelyek azonnal kikiváncsoztak belőlem:

A hazaiak mit értenek «új» irodalomtörténeten, «új» irodalomtörténeti szemléleten? Milyen kritériumoknak, mai kánonoknak kellene megfelelni?

A bírálók véleménye alapján a pályázataim nem kerültek a 10 jutalmazott közé s ebből következően nem vált a készülő irodalomtörténeti kézikönyv fejezeteinek egyikévé sem. De hogyan lehet elképzelni nyertes, de tulajdonképpen szedett-vett pályaművekből összeállítani egy ilyen könyvet egységes vezérfonál, egységes koncepció nélkül?!

10-en részesültek pénzjutalomban és három tanulmány - átdolgozás után - a fent említett kézikönyvbe is bekerül.

Nem tudom, de nem meggyőzőnek, s valahogy nevetségesnek tartom a véleményezést.... Olyan fából vaskarika...

Észrevételeim és kérdéseim:

- Nem a dolgozat ihlette kiragadott hiány-szemponatok szerint megírt dolgozatot kell értékelni, s nem azt, hogy mivel kellene szembenézni, avagy mi nem lett benne megírva, elemezve, hanem a benyújtott adott, konkrét dolgozatot!

- Miért nem közölték a díjazottak névsorát, hogy tudjuk, s azok bírálatát és pontszámát?! Minden valamirevaló pályázat lezárásakor a helyezést el nem ért pályázók nemcsak a saját eredményeikről, hanem a nyertesek nevééről és eredményeiről is tájékoztatást kapnak,

olvasható a nyertesek neve az elért pontszámokkal együtt. S miért nem közölték a kézikönyvbe kerülő három tanulmány szerzőjének nevét, azok pontszámát s az indoklásokat? Tulajdonképpen ezek lennének az első három helyezett tanulmányok, vagy nem? Vagy a tíz jutalmazottan kívül álló három tanulmánynak jutott ez a megtiszteltetés? De a pályázati felhívásban nem három tanulmány bekerüléséről volt szó, hanem általában olyan tanulmányokat vártak, amelyek «egy "Új magyar irodalomtörténet kézikönyv" egy-egy fejezetét képezhessék". Igen, de miféle szempontok szerint? Ez olyan légből kapott valami, ami egyáltalán nem meggyőző... Csak három tanulmány minősült a legjobbnak?! Három tanulmány bizony nem tesz ki egy kézikönyvre valót! Tehát itt bűzlik valami! Az a nyílt gyanú, hogy már a pályázat hivatalos és publikus kihirdetése előtt eldőlt már minden!... A többi már hozzáképzeltető... (N.B. Szeretném ismerni a tanszéken oktatók nevét, s az ún. díjazottakét, s annak a nevét, aki, vagy akik bekerültek ebbe a leendő, de nekem gyanúsnak tűnő iskolai szöveggyűjteménybe!...)

- Olyan okosak szentenciát hozni arról, hogy mit kellett volna, mi lenne ajánlatosabb, stb. (ez olyan nevetséges!). Ez akkor lenne helytálló, ha a pályázati felhívásban kikötötték volna, hogy mikre kellett volna általában, különösen figyelni a dolgozat megírásakor, milyen szempontok szerint kellett volna elkészíteni a tanulmányt. Erre semmi konkrétum nem volt a kiírásban, tulajdonképpen egy semmit mondó, «nesze semmi, fogd meg jól» mentalitású, csak egyre jobban gyanút keltő megfogalmazással lehetett találkozni:

«Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszéke pályázatot hirdet irodalomtörténeti tanulmányok írására. A pályázat célja, hogy a magyar irodalom történetének egyes részeit vagy témaköreit olyan módon írják meg a pályázók, hogy az írás egy Új magyar irodalomtörténet kézikönyv egy-egy fejezetét képezhesse. Olyan alkotásokat várunk, melyek egy-egy év számmal jelölt esemény köré szerveződnek, (például egy könyv megjelenése, egy intézmény megalakulása, egy kiállítás megnyitása, színházi vagy zenei bemutató, stb., amely esemény jelentősen befolyásolta vagy módosította az irodalom történetét. A készülő kézikönyv fejezetei az évszámokból kiindulva – az időben előrehaladva vagy visszalépve – mutatják be a magyar irodalom történetének egy-egy részletét vagy folyamatát. A legjobban sikerült tanulmányok lehetőséget kaphatnak arra, hogy az "Új magyar irodalomtörténeti kézikönyv"-ben megjelenjenek. A kidolgozásra javasolt témakörökön kívül a pályázók önállóan is választhatnak évszámokat és hozzájuk kapcsolható témákat. Javasolt témaköreink:...»

Ezt a magyar (irodalomtörténeti) pályázati kiírást kellő gyanakvással fogadtam, de azért mégis pályáztam remélve, hogy gyanúm alaptalan, s hogy a belső hang esetleg csak téves meglátásokból, felszínes megítélésekből keletkezett!

De az adott véleményezés, a döntés és a pályázati felhívás szövege közötti ellentmondás ill. logikátlan következménye alátámasztotta gyanúmat: különösen az említett könyvbe bekerülő három tanulmányra való utalás!

Itt van tehát a végső – természetesen válasz nélkül maradt -konklúzióm, amelyet meg is küldtem a tanszéknek megköszönve az értesítést és az ahhoz mellékelte bírálatot:

Ha a legjobbat feltételezzük is, irodalomtörténetet nem lehet így írni, nem lehet ahhoz közösen kialakított szemlélet és szerkesztési elvek nélkül fejezeteket gyártani! Ha rosszabb sejtéseket is megengedünk magunknak, akkor a gazdasági életben mostanság divatos és szentnek tartott «közbeszerzési pályázatok» irodalmi adaptációját is vélhetjük ezen akció mögött. Csak hát az irodalom nem iparcikkek együttese, s különben is - mint ahogy kollégám fogalmazott -: szobaberendezést sem ezerféle stílusból válogat össze az ember.

Egy szó mint száz, formális pályázatnak látszott és látszik ez nagyon!!!!

Ami pedig a bírálatokat illeti, ezt a feladatot olyanok végezheték, akik alkotó módon nem vesznek majd részt a munkában, s ez eleve kételyeket ébreszthet bennünk. S még egy megbocsáthatatlan hiba egy egyetemi oktató részéről: ez a helyesírási vétség, ami nagy megdöbbenésemre előfordult a bíráló szövegben (sic!!!) -. Megbocsájthatatlan, mivel kézzel írott szövegről van szó, s nem billentyűzettel szerkesztett szöveg. Ez utóbbi esetben gépelési/digitálási hibának lehetett volna betudni, s bizonyos, hogy nem járatta volna le a bíráló szöveget író egyetemi oktatót!

A gondolataimat elindító kérdésemre, hogy mi az «új» és mi a régi, a következő választ

kaptam kollégámtól: «ezt ilyen típusú írásoknál leginkább a fogalomhasználat dönti el, a választott (divatos) elméletek illetve módszerek szerint. Hadd hozzak egy kissé parodisztikus példát: ha "fordítást" mondunk, akkor régimódiak vagyunk, ha "intertextualitást", akkor modernek.» Ezek szerint antik, maradi nyelvi stílussal készültek a tanulmányaim, mert az általam nagyon is utált utóbbi fogalommal bizony szándékosan nem éltem, s csak továbbra a «fordítás»-t használtam, nem aggattam tele a tanulmányaimat divatos szakmai neologizmusokkal s örülök, hogy nem váltam részese ezen parodisztikus példáknek!

A fenti tapasztalatok következtében ugyanaz a fenntartásom a berlini Humboldt Egyetem irodalmi pályázati felhívásával szemben is, amelyre - ahogy a felhívás szövegében olvasható -, örömmel látnak minden még nem publikált irodalmi vagy publicisztikai írást, legyen az próza, esszé vagy vers. A téma megválasztásában teljesen szabad kezűk a pályázóknak. Az írásokat lengyelül, magyarul, csehül, szlovákul vagy szlovénül várják.

De már az egyéb felvilágosításért magyarul nem fordulhatunk. A kísérő levélből világosan kiderül:

«Kedves Pályázók, a Humboldt Egyetem irodalmi pályázatát meghosszabbították november 31-ig. Az erre és a pályázatra vonatkozó adatokat - az eddigi kiírás kibővített változata - a csatolt fájlban találják.

Elnézésüket kérem a szervezők nevében is a lassú és hiányos válaszadásért, de a szervezők sajnos nem beszélnek magyarul. Ezért kérem, hogy a továbbiakban felmerülő kérdéseikkel angolul vagy németül közvetlenül a szervezőkhöz forduljanak.»

Lehet egy így induló pályázatot komolyan venni?

A szervezők megadott e-mail címére írtam magyarul, mert én egyik nyelven sem tudtam volna felvilágosítást kérő levelet írni. A magyar anyanyelvemen és az olaszon kívül más nyelven képtelen vagyok kommunikálni, bár szótár segítségével rövidebb terjedelmű angol, spanyol, francia, orosz szövegek lefordításával el-elboldogulok... De valami gondolat kifejező irományt elkészíteni ezeken a nyelveken, már egészen más... Számomra majdnem lehetetlenség...

Megismétlem a fenti kérdést nyomtatékkal: Lehet tehát egy így induló pályázatot komolyan venni?!...

Most egy rövid kitérés a könyvkiadók által meghírdetett pályázatokra...

Van egy nagyon kellemetlen hazai tapasztalatom egy budapesti könyvkiadó által meghírdetett pályázati felhívása kapcsán, ahol bizony a napnál is világosabb volt a nem egyenes szándék! Nem kellett ahhoz jogásznak lenni, hogy erre rávilágítson valaki. Aki pedig, ha csak egy kicsit is konyít a joghoz - mint esetemben - azonnal észreveszi a kiadói visszásságokat, pénzszerzési gazemberségeket, a rászédés szándékát! (Természetesen nem minden kiadóra jellemző ez..., kivétel erősíti a szabályt!) Mindenesetre egy jó tanács: Jól át kell olvasni a szerződési szövegeket, azok mögé kell látni. Különös figyelemmel kell tanulmányozni az apró betűs ún. «klauzulá»-kat (záradékokat), mert ott bújnak ki a szög a zsákból leginkább!

Mi lett az eredménye a feltett pontosító kérdéssorozataimnak? «A kiadóval szembeni bizalmatlanság»-om miatt abbamaradtak a tárgyalások. Természetesen választ nem kaptam egyik jogos kérdésemre sem, amikről egy szerzőnek tudnia kellene, s nem képez hivatali titkot. Ami szemet szűrt, az az volt, hogy a pályázat eredményeként felvették velem a kapcsolatot, s egy szerződésjavaslatot mellékelve, de: mást mondott az ambiguitással megírt pályázati felhívási szöveg, s ezzel szöges ellentétben volt a szerződési javaslat, s mellette tele ködösítésekkel... Tehát már itt gyanús lett az egész. Zavaros volt a megjelentetés körüli kiadási terv is. Egy igazi és becsületes kiadó már a pályázati felhíváskor tudja, hogy hány szerzővel, hány oldalas antológiát akar megvalósítani, s milyen technikai kivitelezéssel. Aki az erre vonatkozó kérdésekre nem válaszol nyíltan, vagy nem tud, nem akar válaszolni az már gyanús, s már eleve tudni, hogy nem jár egyenes utakon! Gyakorlatból tudom, hogy akinek a könyvét kiadják, annak ismernie kell mindent a kiadandó könyvről akár tartalmi, akár technikai minőségi (papír- kötéstípus, tervezett oldalszám, példányszám, stb.) szempontból. A szerződésben világosan benne kell lenniük az erre vonatkozó pontos adatoknak is. Én ehhez a gyakorlathoz vagyok hozzászokva. Nem zsákbamacska játékról van szó. Ahol a szerződési szöveg zavaros, ahol a kiadó handabandázó s nem ad a szerzőnek pontos információkat, aki játssza a sértődött felet «bizalmatlanságra» hivatkozva, ott világos, hogy a kiadó nem jár egyenes úton! Ha becsületes kiadóról van szó, ott nem jelent semmi problémát az őszinte

válaszadás.

Nem bántódtam, hogy elszalasztottam egy hazai publikálási lehetőséget! Megúsztam egy arcátlan megkopasztást!

© **Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda**
Mtt/O.L.F.A. - Osservatorio Letterario

<http://www.osservatorioletterario.net>

Ferrara, 2005.december 28.

Megjelent online: 2005. dec. 29-én

<http://www.osservatorioletterario.net/godolatok.pdf>